

DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-4\(36\)-49-60](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-4(36)-49-60)

УДК [330.341.4:355.01](477)

JEL Classification: E10; E23; O11

Наталія Шадура-Никипорець

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування
Національний університет «Чернігівська політехніка» (Чернігів, Україна)

E-mail: nikiporetc@ukr.net **ORCID:** <http://orcid.org/0000-0001-7990-0105>

ResearcherID: [H-1176-2016](https://orcid.org/0000-0001-7990-0105)

Оксана Мініна

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування
Національний університет «Чернігівська політехніка» (Чернігів, Україна)

E-mail: minina.ok.v@gmail.com **ORCID:** <http://orcid.org/0000-0002-5919-1599>

ResearcherID: [H-1167-2016](https://orcid.org/0000-0002-5919-1599)

Жанна Дерій

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри економіки, обліку і оподаткування
Національний університет «Чернігівська політехніка» (Чернігів, Україна)

E-mail: jannet_d@ukr.net **ORCID:** <http://orcid.org/0000-0003-3695-7202>

ResearcherID: [F-3828-2014](https://orcid.org/0000-0003-3695-7202)

СТРУКТУРНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ: ВПЛИВ ВІЙНИ ТА ПОШУК НОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПАРАДИГМИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Стаття присвячена дослідженню структурних зрушень сучасної економічної системи України, з'ясуванню впливу на цей процес військових дій та виявленню перспектив структурної перебудови економіки в умовах повоєнного відновлення. Проведено аналіз структурно-динамічних зрушень ВВП України за доданою вартістю видів економічної діяльності у 2010-2022 рр. На основі інтегральних показників оцінено інтенсивність агрегованих змін у структурі ВВП, встановлено що початок повномасштабної війни мав значний вплив на структуру ВВП України та призвів до вагомих структурних зрушень у його формуванні, не характерних для країни за інтенсивністю у попереднє десятиліття. Проведено оцінку й аналіз зміни розміру та форми структури, виявлено ключові тенденції та проблеми, запропоновано підходи до удосконалення структури економіки України в післявоєнний період.

Ключові слова: валовий внутрішній продукт; додана вартість; структура; структурно-динамічні зрушення; вид економічної діяльності

Рис.: 3. Табл.: 1. Бібл.: 13.

Постановка завдання. Перехід від натурального господарювання до товарного виробництва став наслідком суспільного поділу праці, який спонукав подальшу спеціалізацію виробників. Сучасна економічна система будь-якої країни, як виразник та форма реалізації товарного виробництва, являє собою сукупність відокремлених спеціалізованих галузей і видів економічної діяльності, котрі органічно поєднуються в межах національного та глобального виробництва. Масштаби, компоненти та пропорції такої системи постійно змінюються відповідно до суспільних запитів, наявних ресурсів, рівня технологічних можливостей і вектора цивілізаційного поступу, що зумовлює незмінний інтерес наукової спільноти до дослідження структури та структурно-динамічних зрушень ключових характеристик масштабів національного виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням структури національного виробництва України, аналізом структурно-динамічних зрушень, оцінкою їх спрямованості та ефективності займалися такі дослідники, як О. Амоша, В. Антонюк, Т. Артьомова, Ю. Бицюра, М. Білопольський, М. Бутко, А. Гальчинський, В. Геєць, В. Захарченко, О. Коломицева, В. Ляшенко, О. Пелех, Т. Приходько, М. Скрипниченко, Ю. Харазішвілі, Л. Шинкарук, Б. Юськів та ін.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Дослідження структури ВВП та її зрушень особливо актуалізується на сучасному складному етапі розвитку України, коли структурні трансформації з одного боку є наслідком змін в умовах господарювання, спричинених війною, а з іншого – повинні стати передумовою формування стійкості національної економічної системи до викликів війни та створити умови її швидкого, ефективного та високотехнологічного повоєнного відновлення.

Мета статті. Метою дослідження є аналіз структурно-динамічних зрушень ВВП України та виявлення впливу повномасштабної війни на ці процеси задля пошуку шляхів формування ефективної структури економіки країни в умовах повоєнної відбудови.

Виклад основного матеріалу. Досвід розвитку світової економіки доводить, що успіху досягають країни, які мають унікальну спеціалізацію в міжнародному поділі праці, з одного боку, та достатньо розвинену структуру економіки, що гарантує необхідний ступінь її незалежності з точки зору задоволення нагальних потреб свого суспільства – з іншого. При цьому високий рівень конкурентоспроможності на сьогодні забезпечують наукоємні галузі, що виробляють інноваційну продукцію з високою доданою вартістю, створюючи провідні позиції країни на міжнародних товарних ринках і привабливий інвестиційний профіль на світовому ринку капіталу.

Крім еволюційних змін, які природно переживає будь-яка економіка, наша країна постала перед викликами війни, що спричиняють революційні трансформації, які супроводжуються передусім:

- зміною території;
- втратою частини економічного потенціалу;
- деіндустріалізацією національного виробництва;
- скороченням чисельності населення, втратою людського і трудового потенціалу;
- зміною статеві-вікової структури населення у зв'язку з міграційними процесами, спричиненими війною, а також самими військовими діями;
- переміщенням центрів економічної та інвестиційної активності зі сходу на захід країни, відповідною релокацією бізнесу.

Зміни, що відбулися, по суті, припинили існування економічної моделі нашої країни в тому вигляді, у якому вона існувала з часів розпаду радянської системи господарювання, і створили унікальні умови для побудови

кардинально нової моделі, що матиме шанс «стартувати» з принципово інших, сучасних позицій. Адже структурні зрушення можуть бути не лише наслідком негативних змін в економічній системі, але й передумовою прогресивних трансформацій, що стають підвалинами її подальшого розвитку.

Структурні зрушення за своєю суттю – це завжди якісні зміни в системі, проте вони характеризуються кількісними показниками. Оцінювання структурно-динамічних зрушень у дослідженнях [1; 5; 9; 10; 12] найчастіше проводять на основі аналізу інтегральних показників. Найбільш популярними у вітчизняній та міжнародній аналітиці є інтегральний коефіцієнт структурних зрушень К. Гатева (формула 2), узагальнюючий показник структурних зрушень А. Салаї (формула 3) та інтегральний індекс структурних відмінностей В. Рябцева (формула 4).

Структуру ВВП можна розглядати з різних поглядів – за витратами макроекономічних секторів на придбання кінцевої продукції; за доходами, отриманими від виробництва; за регіонами країни; за видами економічної діяльності. Спираючись на «виробничий метод» розрахунку, відповідно до якого ВВП являє собою суму доданих вартостей, створених усіма видами економічної діяльності (ДВ_і) в межах економічної території країни, проведемо дослідження зрушень, що характерні для економіки України у 2010-2022 рр.:

$$\text{ВВП} = \sum_{i=1}^n \text{ДВ}_i . \quad (1)$$

Коефіцієнт К. Гатева [5; 10] надає відносну оцінку інтенсивності структурних зрушень з урахуванням масштабності зміни за окремими структурними компонентами та їхній вагомості в досліджуваній сукупності:

$$K_{\Gamma} = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (d_{1i} - d_{0i})^2}{\sum_{i=1}^n d_{1i}^2 + \sum_{i=1}^n d_{0i}^2}} , \quad (2)$$

де d_{1i} (d_{0i}) – частка доданої вартості i -го виду діяльності у поточному (попередньому) періоді;

i – вид економічної діяльності;

n – загальна кількість видів економічної діяльності, додана вартість яких включена до ВВП країни.

Індекс структурних зрушень А. Салаї [5; 10], крім величини зміни компонента структури та його вагомості, враховує ще і кількість груп, які утворюють досліджувану сукупність:

$$I_C = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (d_{1i} - d_{0i})^2}{n \sum_{i=1}^n (d_{1i} + d_{0i})^2}} . \quad (3)$$

При використанні індексу В. Рябцева [5; 10] агрегована оцінка структурних зрушень проводиться на основі максимально можливої величини розбіжностей між компонентами структури – порівнюється відношення фактичної різниці частки компоненти за два періоди з максимально можливими значеннями:

$$I_p = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (d_{1i} - d_{0i})^2}{\sum_{i=1}^n (d_{1i} + d_{0i})^2}} \quad (4)$$

Крім того, що всі ці три показники мають агрегований характер, тобто надають узагальнюючу оцінку зміни структури в часі, до переваг зазначених інтегральних показників треба віднести й наявність верхньої (одиниця) та нижньої (нуль) межі їхніх значень, що спрощує аналіз та інтерпретацію отриманих результатів.

Порівняння структури ВВП України 2022 р. та 2010 р. вказує на суттєвий рівень її відмінностей ($K_G = 0,2396$, $I_C = 0,2060$, $I_P = 0,1719$), тобто в економіці нашої країни за останні дванадцять років спостерігаються значні трансформації, пов'язані зі зміною ролі окремих видів діяльності у формуванні масштабів національного виробництва.

З метою деталізації загальної зміни проведемо оцінку структурних зрушень за кожний період окремо, щоб оцінити роль щорічних трансформацій, порівняти їхню інтенсивність за різні періоди та виявити вплив війни на ці процеси.

Аналіз проведених розрахунків (табл. 1) свідчить, що для економіки України 2010-2021 рр. характерні доволі незначні за інтенсивністю щорічні зміни у структурі ВВП за видами економічної діяльності, тобто коливання ваги окремих галузей не мають трансформаційного впливу на його формування, економічні пропорції не зазнають радикальної зміни.

Таблиця 1

Значення індексів Гатєва, Салаї і Рябцева для оцінювання структурної динаміки ВВП України за виробничим методом у 2010-2022 рр.

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
K_G	0,031	0,024	0,044	0,044	0,047	0,019	0,028	0,022	0,021	0,045	0,042	0,139
I_C	0,031	0,052	0,034	0,033	0,048	0,034	0,039	0,018	0,027	0,039	0,046	0,136
I_P	0,022	0,017	0,031	0,031	0,033	0,013	0,020	0,015	0,015	0,032	0,029	0,099

Джерело: складено авторами на основі [3]

Інтегральні індекси 2022 р. (рис. 1) вказують на те, що початок повномасштабної війни мав значний вплив на структуру ВВП України та призвів до вагомих структурних зрушень у його формуванні за видами економічної діяльності, не характерних для країни за інтенсивністю в попереднє

десятиліття. Можна констатувати, що загальна зміна структури економіки України у 2022 р. порівняно із 2010 р. спричинена переважно реакцією «економічного організму країни» на виклики війни.

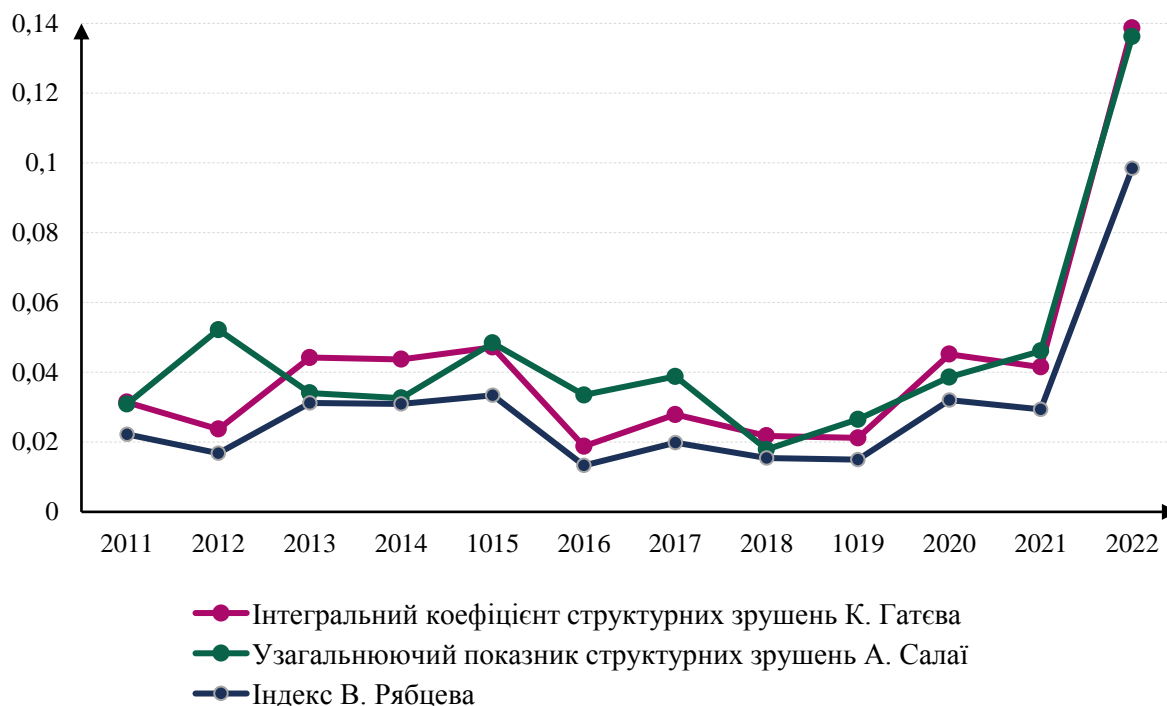

Рис. 1. Динаміка значень показників, що характеризують структурні зміни ВВП України (за виробничим методом) протягом 2010-2022 рр.

Джерело: складено авторами на основі [3].

Аналіз агрегованих змін структури варто доповнити локальним аналізом. Наступний етап нашого дослідження – оцінка й аналіз зміни розміру та форми структури. Як відзначають ряд дослідників, «структури є подібними за розміром, якщо в них абсолютні значення відповідних структурних змінних близькі. Структури подібні за формою, якщо мають близькі відносні значення змінних структури» [13], тобто зміна величини самого елемента вказує на зміну розміру структури, а зміна його питомої ваги засвідчує зміну форми структури [9].

Як показують дані динаміки ВВП України за 2010-2022 рр. (рис. 2), воєнні дії призводять до скорочення масштабів національного виробництва, а рівень агресивності військових дій корелює з глибиною «провалів» економіки. Так, з 2014 р. чітко видно тенденцію до скорочення ВВП, рівень якого у 2015 р. склав 89,1% від рівня 2010 р., а у 2022 р., коли масштаб військових дій сягнув безпрецедентних розмірів, спад становив майже 30 % від рівня 2010 р. Загалом, з початку агресії Росії у 2014 р., економіка нашої країни так і не змогла відновити довоєнний рівень розвитку.

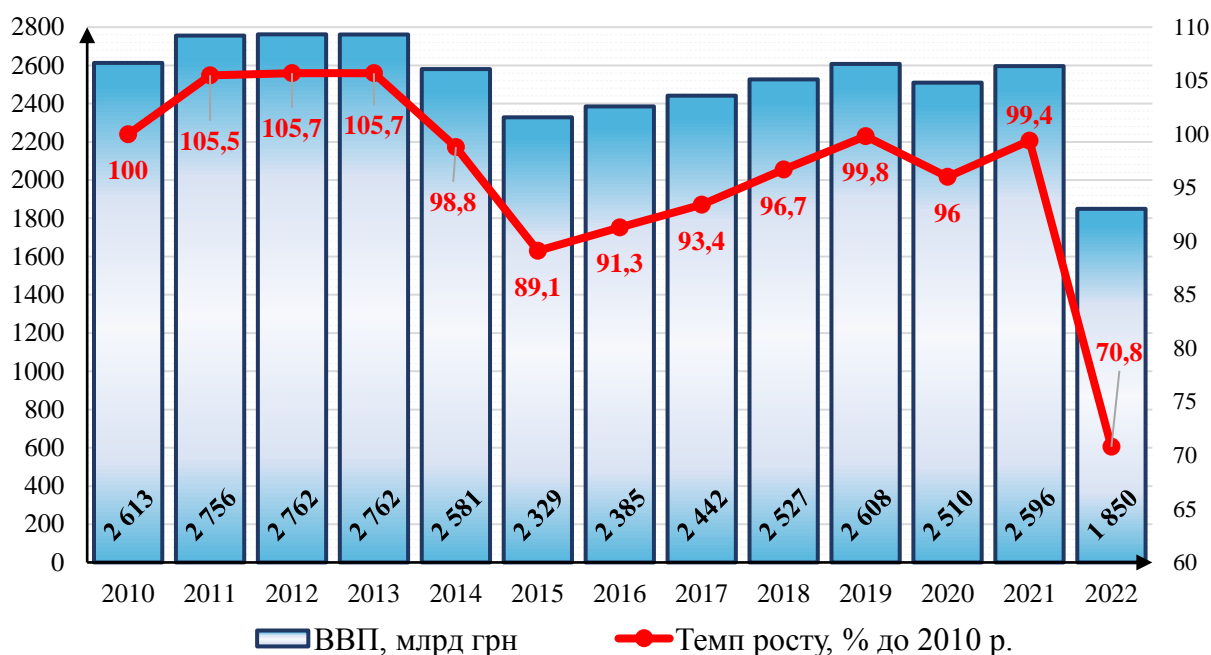

Рис. 2. Динаміка реального ВВП України (у цінах 2016 р.) 2010-2022 р.
Джерело: побудовано авторами на основі [3].

Скорочення масштабів національної економіки у 2022 р. природно супроводжувалося зменшенням розмірів компонентів структури ВВП. Виключенням стало лише «Державне управління та обов'язкове соціальне страхування», що в умовах війни цілком логічно й пояснюється переходом до етатичної моделі державного управління. Слід зазначити, що падіння обсягів доданої вартості різних видів економічної діяльності виявилось різним – це вплинуло на форму структури ВВП (рис. 3).

Аналіз форми структури ВВП України за 2010-2022 рр. дозволяє виявити найбільш характерні тенденції та зміни:

- частка аграрного сектора зросла: за весь період – на 4,44%, за 2022 рік – на 0,6%;

- частка індустріального сектора економіки (промисловість та будівництво) зменшилася, зокрема, частка промисловості (загалом) за весь період – на 9,9 %, за 2022 рік – на 2,6 %, частка будівництва за весь період – на 1,46%, за 2022 рік – на 1,85 %. Варто відзначити, що найбільш руйнівного впливу зазнала переробна промисловість – зменшення її частки було найвідчутнішим (–2,22 % за 2022 р. та –5,95 % порівняно із 2010 р.);

- частка сфери послуг (загалом) за весь період зросла на 6,56 %, за 2022 рік – на 3,85 %. Найбільш відчутні зміни відбулися, як зазначалося, у сфері державного управління і соціального страхування – його частка зросла на 4,5 % за 2022 р. та на 5,02 % порівняно із 2010 р. Також зросла частка освіти, охорони здоров'я та надання соціальної допомоги – на 1,5 % за 2022 р. та на 1,33 % порівняно із 2010 р., частка інформації та телекомунікацій – на 2,3 % за весь період.

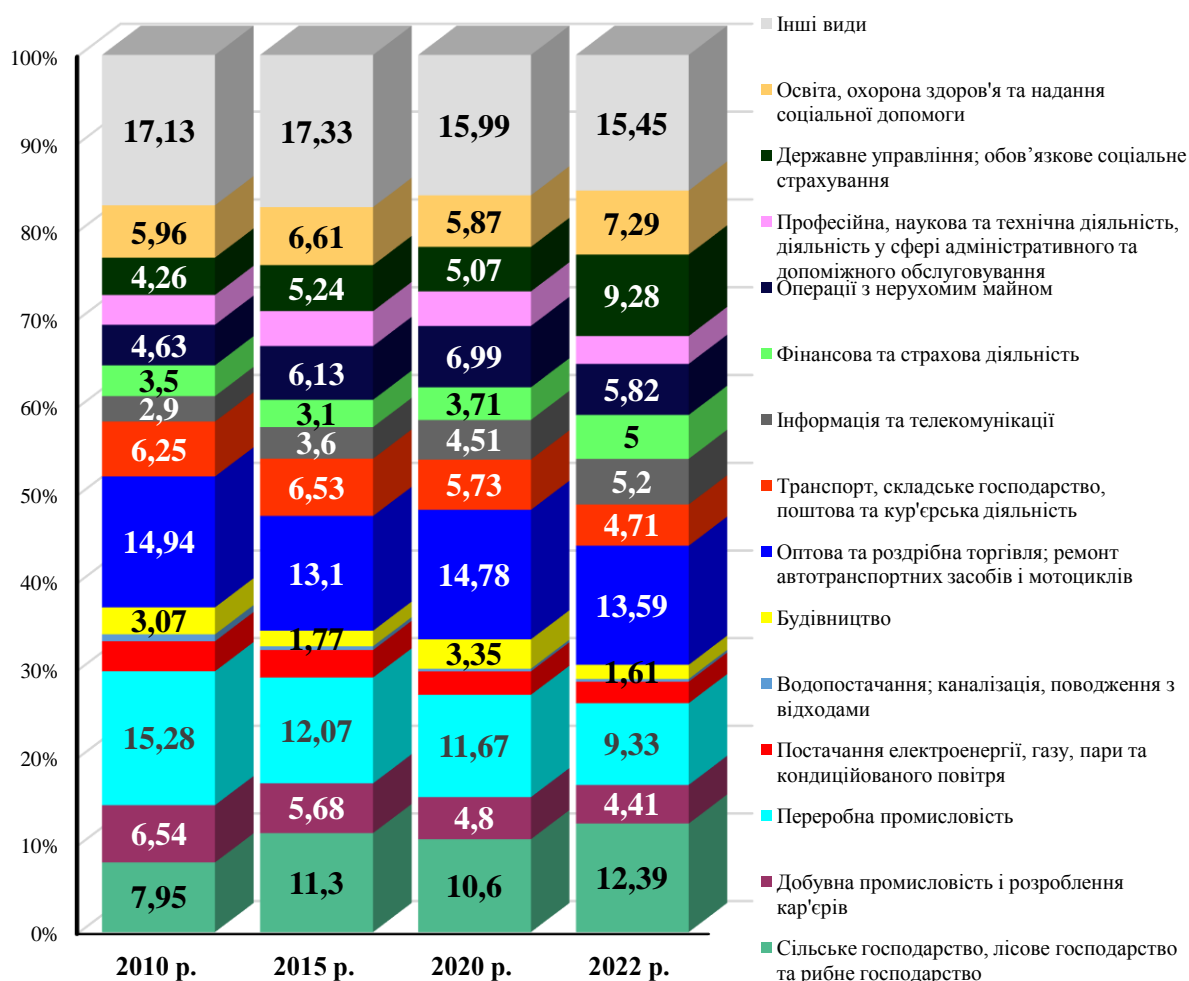

Рис. 3. Структура валової доданої вартості в Україні за видами економічної діяльності, %

Джерело: складено авторами на основі [3].

Порівняння структури ВВП України та інших країн світу [3; 8] дозволяє оцінити позитивність виявлених структурних зрушень.

За даними Світового банку [11], частка доданої вартості сільського, лісового та рибного господарства (відсотків ВВП, виміряного в цінах 2015 року, долари США) у 2022 р. у Світі загалом складала 4,3 %, в Євросоюзі – 1,7 %, в країнах з високим рівнем розвитку – 1,3 %, із середнім – 8,7 %, з низьким – 25,6 %, в Україні – 8,2 %, тобто зростання рівня розвитку країни супроводжується зниженням частки аграрного сектору економіки. Очевидно, тенденція, що намітилася в розвитку економіки України останнім часом, свідчить про примітивізацію її національного виробництва та поглиблення сировинної орієнтації.

Частка доданої вартості індустріального комплексу у 2022 р. у Світі загалом становила 28 %, у Євросоюзі – 23,5 %, в країнах з високим рівнем розвитку – 22,4 %, із середнім – 34,9 %, з низьким – 25,4 %, в Україні –

19,2 % [11]. З огляду на катастрофічне зменшення частки переробної промисловості, тенденції, що склалися в індустріальному секторі України, не можна вважати позитивними – Україна за рівнем індустріального розвитку значно відстає від середньосвітових показників.

Загалом виявлені зміни форми структури ВВП нашої країни можна охарактеризувати як негативні, що прискорилися і набули більш вираженого характеру у зв'язку з війною.

Висновки та пропозиції. Адекватне усвідомлення характеру структурних зрушень в економіці, що базується на об'єктивній оцінці їх параметрів, дозволяє обрати свідомий підхід до побудови ефективної структури економіки на майбутнє. Україна – не єдина країна, що стикнулася з катастрофічними, руйнівними змінами і змушена приймати рішення щодо подальшого свого існування і розвитку. Після другої світової війни велика кількість країн стала перед вибором моделі відновлення своєї економіки й вибору вектора розвитку. Ключовим елементом успішного відновлення, наприклад, економіки Японії стала ставка на високотехнологічне виробництво. В умовах браку природних ресурсів японці почали інвестувати у «мізки» та активно скуповувати патенти по всьому світу, придбавши за 10 років – з 1950 по 1960 рік – понад 30 тис. патентів на суму близько 1 млрд дол. Організуючи завдяки цьому виробництво високотехнологічної на той час продукції і фокусуючись лише на товарах, які можна експортувати на великі ринки збуту, Японія змогла досить швидко захопити світовий ринок споживчої електроніки і зайняти вагомую нішу в міжнародному поділі праці.

Адаптуються до сучасного мінливого світу завдяки структурним змінам й інші країни. Особливо корисним для нас може стати досвід Туреччини, яка зосередилася на стимулюванні структурної перебудови економіки у бік галузей з високим рівнем доданої вартості, залучаючи прямі іноземні інвестиції і поступово змінивши структуру виробництва з агропромислового профілю на машинобудівний: починаючи з 1996 р., турецький експорт тяжіє в бік високотехнологічних галузей, таких як автомобілебудування, електронна та електрична техніка, і це з урахуванням того факту, що традиційно економіка країни завжди орієнтувалася на легку та харчову промисловість. Виклики сучасного світу змусили її реагувати, щоб не залишитися на узбіччі міжнародних ринків. На сьогодні перше місце у структурі експорту Туреччини посідають транспортні засоби, обладнання, електротехніка, які в сумі дають понад 28 % експортних поставок, тоді як легка промисловість становить понад 10 %, металургія – до 8 %, а продукція сільського господарства – 2,7 % [6].

На даний момент світова економіка формує п'ятий технологічний уклад. Його базовими галузями є інновації у сфері інформатики, електроніки, біотехнологій, альтернативні джерела енергії, нові види матеріалів. В організаційному плані – це створення глобальних ланцюгів доданої вартості,

великих корпорацій і мережевих ринків. З огляду на ситуацію, в якій опинилася Україна, ми маємо шанс реструктурувати нашу економічну систему, стартувавши, як свого часу зробив Китай у 1990-х роках ХХ ст. завдяки тому, що увібрав усі інноваційні досягнення західного світу, з того технологічного рівня, на якому перебувають розвинені країни. При цьому слід враховувати, що загальними закономірностями структурних зрушень в процесі переходу до п'ятого технологічного укладу є зростання частки високотехнологічних виробництв обробної промисловості, телекомунікаційних, фінансових та бізнесових послуг, а також соціально орієнтованих видів економічної діяльності, що саме і формують стратегічні сектори національних економік на сучасному етапі розвитку [2].

Зважаючи на історичні особливості розвитку нашої держави, наявність «великого сусіда» з нездоровими амбіціями й територіальними претензіями, постає проблема врахування не лише економічних, ментальних, організаційних, але й безпекових факторів. Ефективна структура національної економіки повинна включати достатньо вагому частку виробництв військового профілю, що будуть гармонійно інтегровані у високотехнологічні ланцюги єдиної системи суспільного виробництва.

Формування ефективної структури економіки, забезпечення технологічного відриву, унікальної траєкторії розвитку – основні пріоритети у досягненні мети виживання і процвітання нашої держави.

Список використаних джерел

1. Антонюк В. П. Структурні зрушення в національній економіці як загроза для сталого розвитку України [Електронний ресурс] / Вестник экономической науки Украины. – 2017. – №2(33). – Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/strukturni-zrushennya-v-natsionalniy-ekonomitsi-yak-zagroza-dlya-stalogo-rozvitku-ukrayini>.
2. Давидюк Л. П. Глобальні зміни в структурі зайнятості як чинник трансформації міжнародного ринку праці / Л. П. Давидюк // Економіка: реалії часу. – 2015. – № 3(19). – С. 172-177.
3. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrstat.gov.ua>.
4. Захарченко В. І. Структурні трансформації національного промислового комплексу в контексті постіндустріального розвитку / В. І. Захарченко // Економіка промисловості. – 2017. – № 2(78). – С. 37-60.
5. Коломицева О. В. Економічна оцінка структурних зрушень у соціально-економічних системах / О. В. Коломицева // Бізнес Інформ. – 2011. – № 6. – С. 153-155.
6. Куц О. Шанс для України. Як Туреччина за одне покоління увірвалася в «золотий мільярд» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.dsnews.ua/ukr/blog/shans-dlya-ukrainy-16052023-479372>.
7. Ляшенко В. І. Стратегічні сценарії структурного розвитку промислових регіонів України / В. І. Ляшенко, Ю. М. Харазішвілі // Вісник економічної науки України. – 2016. – № 2(31). – С. 113-126.
8. Моделі ідентифікації макроекономічних дисбалансів в Україні: кол. моногр. / за ред. д-ра екон. наук Скрипниченко М.І. ; НАН України, ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України». – Київ, 2015. – 544 с.

9. Пелех О. Б. Аналіз структурних змін в економіці: пропозиція і використання ресурсів у зведених національних рахунках України та Польщі [Електронний ресурс] / О. Б. Пелех // Ефективна економіка. – 2019. – № 11. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7436>

10. Романова Т. В. Інтегральні показники оцінювання структурних зрушень в економіці / Т. В. Романова // Економіка і регіон. – 2016. – №6. – С. 20-27.

11. Світовий банк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://data.worldbank.org/indicator>.

12. Структурні зміни та економічний розвиток України : монографія / В. М. Геєць, Л. В. Шинкарук, Т. І. Артёмова та ін. ; за ред. Л. В. Шинкарук; НАН України, Ін-т економіки та прогнозування. – Київ, 2011. – 696 с.

13. Walesiak M. Podobieństwo wielkości (skali) oraz kształtu (formy) w złożonych badaniach strukturalnych / M. Walesiak // Wiadomości Statystyczne. – 1983. – Nr 3. – S. 26-28.

References

1. Antoniuk, V.P. (2017). Strukturni zrushennia v natsionalnii ekonomitsi yak zahroza dlia staloho rozvytku Ukrainy [Structural changes in the national economy as a threat to the sustainable development of Ukraine]. *Vestnyk ekonomicheskoi nauky Ukrainy – Bulletin of economic science of Ukraine*, (2(33)). <https://cyberleninka.ru/article/n/strukturni-zrushennya-v-natsionalniy-ekonomitsi-yak-zagroza-dlya-stalogo-rozvitku-ukrayini>.

2. Davydiuk, L.P. (2015). Hlobalni zminy v strukturі zainiatosti yak chynnyk transformatsii mizhnarodnoho rynku pratsi [Global changes in the structure of employment as a factor in the transformation of the international labor market]. *Ekonomika: realii chasu – Economics: realities of time*, (3(19)), 172-177.

3. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. (n.d.). <https://www.ukrstat.gov.ua>.

4. Zakharchenko, V. I. (2017). Strukturnye transformatsyy natsionalnoho promyshlennoho kompleksa v kontekste postyndustrialnoho rozvytyia [Structural transformations of the national industrial complex in the context of post-industrial development]. *Ekonomika promyshlennosti – Economy of industry*, (2(78)), 37-60.

5. Kolomytseva O.V. (2011). Ekonomichna otsinka strukturykh zrushen u sotsialno-ekonomichnykh systemakh [Economic assessment of structural changes in socio-economic systems]. *Biznes Inform – Business Inform*, (6), 153-155.

6. Kushch, O. (2023). Shans dlia Ukrainy. Yak Turechchyna za odne pokolinnia uvirvalasia v «zoloty miliard» [Chance for Ukraine. How Turkey broke into the "golden billion" in one generation]. <https://www.dsnews.ua/ukr/blog/shans-dlya-ukrainy-16052023-479372>.

7. Liashenko, V.I., Kharazyshvyly, Yu.M. (2016). Stratehicheskye stsenaryy strukturalnoho rozvytyia promyshlennykh rehyonov Ukrainy [Strategic scenarios of structural development of industrial regions of Ukraine]. *Vestnyk ekonomicheskoi nauky Ukrainy – Herald of economic science of Ukraine*, (2(31)), 113-126.

8. Skrypnychenko, M.I. (Ed.). (2015). *Modeli identyfikatsii makroekonomichnykh dysbalansiv v Ukraini [Models of identification of macroeconomic imbalances in Ukraine]*. DU «Instytut ekonomiky ta prohnozuvannya NAN Ukrainy».

9. Pelekh, O.B. (2019). Analiz strukturykh zmin v ekonomitsi: propozytsiia i vykorystannia resursiv u zvedenykh natsionalnykh rakhunkakh Ukrainy ta Polshchi [Analysis of structural changes in the economy: supply and use of resources in the consolidated national accounts of Ukraine and Poland]. *Efektivna ekonomika – Effective economy*, (11). <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7436>.

10. Romanova, T.V. (2016). Integralni pokaznyky otsiniuvannya strukturnykh zruchen v ekonomitsi [Integral indicators of structural shifts in the economy]. *Ekonomika i rehion – Economics and the region*, (6), 20-27.

11. Svitovyi bank [World Bank]. (n.d.). <https://data.worldbank.org/indicator>.

12. Shynkaruk, L.V. (2011). *Strukturni zminy ta ekonomichnyi rozvytok Ukrainy [Structural changes and economic development of Ukraine]*. NAN Ukrainy, In-t ekonomiky ta prohnozuvannya.

13. Walesiak, M. (1983). Podobienstwo wielkosci (skali) oraz ksztaltu (formy) w zlozonych badaniach strukturalnych. *Wiadomosci Statystyczne*, (3), 26-28.

Отримано 15.11.2023

UDC [330.341.4:355.01](477)

Nataliia Shadura-Nykyporets

PhD in Economics, Associate Professor,

Associate Professor of Department of Economics, Accounting and Taxation
Chernihiv Polytechnic National University (Chernihiv, Ukraine)

E-mail: nikiporetc@ukr.net. **ORCID:** <http://orcid.org/0000-0001-7990-0105>

ResearcherID: [H-1176-2016](https://orcid.org/0000-0001-7990-0105)

Oksana Minina

PhD in Economics, Associate Professor,

Associate Professor of Department of Economics, Accounting and Taxation
Chernihiv Polytechnic National University (Chernihiv, Ukraine)

E-mail: minina.ok.v@gmail.com. **ORCID:** <http://orcid.org/0000-0002-5919-1599>

ResearcherID: [H-1167-2016](https://orcid.org/0000-0002-5919-1599)

Zhanna Derii

Doctor of Economic, Professor,

Head of the Department of of Economics, Accounting and Taxation
Chernihiv Polytechnic National University (Chernihiv, Ukraine)

E-mail: jannet_d@ukr.net. **ORCID:** <http://orcid.org/0000-0003-3695-7202>

ResearcherID: [F-3828-2014](https://orcid.org/0000-0003-3695-7202)

**STRUCTURAL TRANSFORMATIONS OF THE ECONOMY: IMPACT
OF THE WAR AND THE SEARCH
OF A NEW ECONOMIC PARADIGM FOR UKRAINE**

The study of the structure of GDP and its shifts is especially relevant at the current complex stage of Ukraine's development, when structural transformations, on the one hand, are a consequence of changes in the economic conditions caused by the war, and on the other hand, should become a prerequisite for the formation of the resilience of the national economic system to the challenges of war and create the conditions for its fast, efficient and high-tech post-war reconstruction. The article is devoted to the study of structural changes in the modern economic system of Ukraine, to the clarification of the influence of military actions on this process, and to the identification of prospects for the structural restructuring of the economy in the conditions of post-war recovery. An analysis of structural and dynamic changes in the GDP of Ukraine based on the added value of types of economic activity in 2010-2022 was carried out. On the basis of integral indicators, the intensity of aggregated changes in the structure of GDP was assessed, it was established that the beginning of a full-scale war had a significant

impact on the structure of Ukraine's GDP and led to significant structural changes in its formation, not typical for the country in terms of intensity in the previous decade. An assessment and analysis of changes in the size and shape of the structure was carried out, key trends and problems were identified, and approaches to improving the structure of Ukraine's economy in the post-war period were proposed. Taking into account the historical features of the development of our state, the presence of a "big neighbor" with unhealthy ambitions and territorial claims, the problem arises of taking into account not only economic, mental, organizational, but also security factors. An effective structure of the national economy should include a sufficiently significant share of military-related industries, which will be harmoniously integrated into the high-tech chains of a single system of social production. Formation of an effective structure of the economy, provision of a technological gap, a unique development trajectory are the main priorities in achieving the goal of survival and prosperity of our state.

Keywords: *Gross Domestic Product; added value; structure; structural and dynamic shifts; Type of economic activity.*